

Kodukeskkool

Peatoimetaja — Ernst Peterson.

Toimetaja — G. P u u.

Toimetuse liikmed: E. Asson-Peterson, Dr. O. Bekman, J. Grüntal, R. Gutman, E. Kimmel, mag.phil. M. Meiusi, V. Orav, V. Peet, H. Pezold, O. Reintal, E. Susi, R. Stümper, P. Viires ja A. Õunapuu.

I. klass

8. õppenädal

Eesti Hariduse Sõprade Seltsi väljaanne

Tallinnas, 1933

1. Emakeel.

Keeleõpetus.

III käändkond.

§§ 66 ja 67 põhjal kirjutage tabelisse (7 pea- ja põhikäändet) sõnad: pere, jume, ime; härra, hapu, palju, kirju, roosa, summa, neitsi, tubli, peiu, ordu, kitsi, kummi, vedru, kähju; lauljanna, inglanna.

Toimetage vaatlus iseseisvalt ja kirjutage vinku. Pärast võrrelge järgnevaga.

Ains. nimetavas on esmavärtelised sõnad alati ainult -e- lõpulised (II k-k. oli ka -e-tüvesid, kuid neil oli see -e läinud nimetavas -i-ks), teised sõnad on II vältes, samuti lõpp -inna.

Ains. omastav on nagu nimetav (astmevaheldus puudub).

Ains. osastavas tuleb juurde t, välja arvatud neli sõna (§ 67).

Ains. sisseütlev — alati lõpul -sse.

Mitm. omastava lõpul on alati de.

Mitm. osastav lõpeb alati -sid lõpuga. Pidage eriti hästi meeles: summasid, paljusid, hapusid, kirjusid, roosasid, kuna nendes eksi-takse õige sagedasti.

i-mitm. sisseütlevat pole, kuna osastavas on ainult -sid lõpp.

IV. käändkond.

§§ 68—70 põhjal koostage tabel eelmiste käändkondade eeskujul sõnadest: õhtu, veski, voodi, jäetu, õel, takjas, tähtis, täppis, soodus, lihtis, korsten, number, suhkur, meeter, ilus, hospital, rätsep, õnnetu, pihlakas, kümnes, tuhandes (tuhandenda), habe, süda.

Vaadeldge oma tabelit ja tehke kokkuvõtte, pärast täiendage siit.

Ains. nimetavas on sõnad väga mitmekehsed.

Ains. omastavas on sõnad kas kahesilbilised kolmandas vältes või pikemad ja ükskõik mis vältes; *habe* ja *süda* on *-me* juurde saanud.

Ains. osastav moodustatakse *ains. omastava* põhjal *-t* juurdelisamisega; ainult *habe*, *süda* jne. võtavad *-t* juurde otse nimetava vormile (sõnas *süda* on *-t* ees veel *-n* ka püsinud).

Ains. sisseütlevas lisatakse *-sse* omastava vormile.

Mitm. omastavas lisatakse *-te* ainsuse omastava vormile.

Mitm. osastava moodustamiseks lisatakse *-id* *ains. omastava* vormile; kui tüvevokaaliks on *-i*, siis muutub see *-id* ees *e-ks* (numbreid, veskeid, keldreid).

-i-mitm. sisseütlevat saab moodustada otse *mitm. osastavast*, kui panna lõpu *-d* asemele

vastava käände lõpp. Sellest käändkonnast on eriti soovitatav tarvitada -i-mitmust.

Eriliselt peab silmas pidama selles käändkonnas *ains. osastavat* sõnades, mis on raamatust *haldjas* ja *kuningas* järel, — seal pole osastavas -s-häälikut -t ees, ja *kuulus* järel, kus tuleb enne moodustada omastava vorm ja 'siis lisada -t.

Ains. sisseütlev on *alati -sse lõpuga* (välja arvatud mõned pärisnimed nagu *Tartu* jne.) ja selle käändkonna sõnu nagu voodisse, keldrisse, kirikusse, sahvrisse, riidesse, taskusse jne. ilma sse lõputa öelda oleks viga.

Õppige ära erijuhtumid § 69. (Kuidas on *osastav* kääne sõnadest: tuhat, paras, viies, süda?)

Moodustage suuliselt pea- ja põhivormid kõigist § 68 ettetoodud sõnadest antud eeskujudel ja kokkuvõtetel. Vormid, mis ei tundu omastena, kirjutage välja ja pidage meeles.

Kirjandus. Lugege Emk'ist läbi IV osa *Vesi* lhk. 40—53. Pärast lugemist vastake kirj. vihus järgm. küsimustele: Millised olused elasid rahva arvamuse järele vees? Kuidas oli nende elukord (elamud, elamine, vastastikused suhted)? Kus ja kuidas võidi neid näha ja millises tegevuses? Kuidas nad suhtusid inimestesse (headesse, halbadesse)? Mis laadi oli nende kooselu inimestega? Kuidas

nad pidasid end ülal inimeste juures? Mis nimeline olevus püüab uputada inimesi?

Iseloomustage lühidalt näkki (tema välimus, kõned ja teod) eraldades teda teistest vetevaimudest.

Mida olete kuulnud vete rändamisest?

Jutustage oma tuttavale lapsele sobiv muinasjutt vetevaimudest.

— Vaatleme korraks jälle jutundite keelt. „Veteema“ (lhk. 44) algab sõnaga «*Ükskord...*» Vaadake teisi jutundeid, milliste sõnadega need algavad. Peale enam-vähem ühesuguse alguse (kord, korra, muiste, üks jne.) on jutundite keel harilik kõnekeel. Pole säilinud vana keel nagu rahvalaulus. Lähemal kaalumisel leiame, et muinasjutul pole kindlat vormi (peale alguse). Jutustaja tarvitab siin vabalt oma sõnavara omaaegses vormis. Nii arenes jutundi keel ühes kõnekeelega. Käesoleva jutundi on üles kirjutanud J. Kõrv, kes oli omal ajal kirjanik. Nii on siin ka keel kirjanduslikum ning laused keerukamad.

Huvitav on märkida, et ka jutundites ei soovita alati lihtsalt väljenduda (oleks igav!) Nii ei ütle veteema, et ta elab vees, vaid: «*Mina olen sealt, kus päev, kuu ja tähed alt ülespoole paistavad ja mägede otsad ja puude ladvad allapoole kasvavad . . .*» Pange alati

tähele seesuguseid kaudseid või asjade teisiti nimetusi!

Vead nagu halvade pro *halbade*, riide kirstu pro *riidekirstu*, kellegi muule pro *kellelegi muule* jne. tulevad panna osalt murraku, osalt trükki toimetaja tähelepanematuse arvele.

Pange veel tähele, kuidas muinasjutt ka siin vaeslast soodustab.

2. Matemaatika.

Eelseisval nädalal on Teie ülesandeks töötada läbi R I lk. 32—36 ja N I § 20 ja 21. R I najal Teie jätkate harjutusi ülesannete käsitlemises, N I-es Teie tutvunete paari praktiliselt ülitähtsa ülesandega.

R I lk. 32, ül. 15. 1 puud = 40 naela. Ülesannete lahendamisel vastus ei ilmu järsku, vaid ikka pikema või lühema rea arvutamiste tagajärjena. Lahendades ülesandeid pange nüüd kirja kõik lahendamiseks vajalised üksikarvutused ja lisage paarisõnaline seletus või asjakohane selge küsimus juurde.

Ül. 16. üks sent on 1% ühest kroonist; s senti on s% ühest kroonist. Mitu senti intresse saadi aastas ühelt laenatud kroonilt?

Ül. 17. See on kena pähkel; rõõmu tema murdmisest ma ei tahaks Teilt võtta, sellepärast lahendan Teile ülesande. „Mitu krooni moodustab 8-protsendiline kasu 135-kroonise

müügihinna puhul?“ Kasu arvatakse ikka omahinnast, müügihind on omahinna ja kasu summa. Kui kasuprotsent on 8, siis müügihind on 108% omahinnast. Sellest lähtun:

108% omahinnast on 135 krooni

1% „ „ $\frac{135}{108}$ „

8% „ „ $\frac{8.135}{108}$ „ s. o. 10 krooni —

kasu saadi 10 krooni.

Ül. 18. Hinnaalandus arvatakse müügihinnast.

Ül. 20. Kui pika tee katavad rööbastega mõlemad salgad kokku ühe päeva jooksul?

Ül. 21. Sellel 2000-aastaselt ülesandel pole küll praegu praktilist väärtust (meil on nüüd veevärgid!), kuid mõttelt on ta huvitav ja kasulik. Ka siin küsige eneselt alguses: mitu mõõtu vett koguneb [paaki, kui mõlemad torud on avatud ühe tunni jooksul? Lühend e. Kr. tähendab enne Kristuse sündimist.

Ül. 23. Tuhande paberossi valmistamisel kulutatakse (q—p) grammi tubakat; ühele paberossile läheb siis . . . . grammi tubakat; n kg, s. o. 1000 n. grammist saadav paberosside arv on siis $N = \dots$

Ül. 24. Üks kiirustest on teisest suurem. Selgitage enne, mitme km võrra eemalduvad aurikud teineteisest ühe tunni jooksul.

Ül. 25. Mitu päeva töötasid mõlemad maalrid kokku? Kui suur oli tasu tööpäeva eest?

Ül. 28. Määrake, palju maksavad seguks tarvitatud tubakahulgad, palju nad maksavad kõik kokku, palju kaalus terve segu, ja siis alles, kui kallis on 1 nael tubakat. $1 \text{ kg} \approx 2,4 \text{ naela}$.

Ül. 31. Kiiruse nimetuseks on $\frac{m}{\text{sek}}$; ülesanne on lahendatud, kui näitate, mitu meetrit ühes sekundis jooksis L.

Ül. 32. Kui pikk on sportlaste kolonn? Tribüünist möödamarss algab, kui esimene rida sportlasi on tribüüni alguses, ja lõpeb siis, kui viimane rida sportlasi on tribüüni lõpus. Kui pika maa peab iga (näiteks viimane) rida marsima, et terve kolonn jõuaks tribüünist mööda minna? Siit vastuseni on vaid üks samm. Skits tähendab üksikasjadeta joonist, visandit. Vastus arvulisel näitel on $\sim 2,5$ minutit.

Ül. 33 lahendub eelmise üles. eeskujul. Kuid siin nõutakse valemite aja arvutamiseks, kuna eelmises ülesandes nõuti vastust küsimusele, palju aega nõuab . . . Valem on võrdus, mis väljendab sidet suuruste vahel; ka Teie vastus seega peab olema võrdus; tähistage arvutatav aeg näiteks t -ga ja kirjutage vastuseks võrdus, mille vasakpooleks on t . Vastused arvulisel näitel on: 1) $\sim 20,3$ sek, 2) 122 sek, 3) ~ 11 sek.

Ül. 34. 1 jard = 3 jalga.

Ül. 35. 1 süld = 7 jalga.

Ül. 36. Puudusega tähendab, et antav vastus on väiksem tõelisest suuruselt, liiaga — et vastus on suurem tõelisest suuruselt. Kui on antud akna mõõted, siis teame terve akna laiuse ja kõrguse; akna pindala ei määra veel valgustavat pinda, sest aknal on ka raamistik. „Hinda oma toa akna näitel vastuse vea 0/0“ tähendab, et Teie peate silmamõõdu järgi otsustama, missuguse osa akna tervest pindalast võtab raamistik, ja selle osa väljendama 0/0 0/0-es. Oleks kasulik, kui Teie oma hinnangut kontrolliksite mõõtmise abil. Selle ülesande vastused on: 3 ab dm²; liiaga; $\frac{0,03 ab}{mn}$.

Ül. 37. Vastus $\frac{\pi d^2}{20}$ senti.

Ül. 38. Silo läbimõõt ei saa olla suurem maatüki laiusest (b meetrit), raadius võib olla maksimaalselt $\frac{b}{2}$, kui arvestada silo seinapaksust, siis raadius on $\frac{b}{2} - p$. Silindri ruumala on põhjapindala ja kõrguse korrutis. Ringi pindala on πr^2 , kus r on raadius. Vastus: $\frac{V}{\pi(\frac{b}{2} - p)^2}$ meetrit.

Ül. 39. Koonuse ruumala on üks kolmandik põhjapindala korrutisest kõrgusega $\frac{\pi r^2 h}{3}$.

Vastus: $\frac{12k}{\pi d^2 h} \frac{g}{\text{cm}^3}$

Ül. 40, 41, 42 lahenduvad kõik kergesti, kui samm-sammult vastata üksikküsimusile.

Vastused ül. 41 on: $\frac{1}{m_1}$ vannist; $\frac{1}{m_2}$ vannist;

$\frac{m_1 + m_2}{m_1 m_2}$ vannist; $t = \frac{m_1 m_2}{m_1 + m_2}$ minutit.

Ül. 45. Kiiruse ühiku all mõelge siin $\frac{\text{km}}{\text{tunnis}}$.

Ül. 46. Siin võtke kiiruse ühikuks $\frac{\text{m}}{\text{sek}}$ (meeter sekundis).

Kui töö tüütab või läheb raskeks, ärge kaotage julgust: õppige vahepealmõnda teist ainet või puhake ja võtke järgmisel päeval ülesanded uuesti käsile, aga pooleli ärge jätke — lahendage kõik ülesanded.

N.I. Millisel tingimusel öeldakse kahe punkti või kahe joonise kohta, et nad on sümmeetrilises asendis (või sümmeetrilised)? Mis Teie teate lõikudest, mis ühendavad sümmeetriatelje mingisuguse punkti kahe sümmeetrilise punktiga?

Mis Teie teate nurkadest, mis kumbki neist lõikudest moodustab sümmeetriateljega?

Uuri numbrilaua sümmeetrilised täpid „3“ ja „9“, aga mis on sümmeetriateljeks?

Missuguse nurga moodustab sümmeetriatelg kahe sümmeetrilise punkti ühendussirgega?

Missugusteks osadeks sümmeetriatelg jagab kahe sümmeetrilise punkti ühenduslõigu?

Varem (§ 18 I lause) selgus, et sümmeetriatelje mingisuguse, s. o. meelevaldselt või juhuslikult valitud punkti kaugused kahe selle telje suhtes sümmeetrilise punktini on kongruentsed. Võime öelda, et see omadus on telje igal punktil. § 20 näitab 14. joonise abil, et iga punkt väljaspool telge asub kahest sümmeetrilisest punktist isesugusel kaugusel. Neid tõsiasi kokku võttes sõnastata lühidalt praktiliselt tähtsa lause: punkt asetseb sümmeetriateljel, kui tema kaugused kahest sümmeetrilisest punktist on kongruentsed (raamat on öeldud võrdsed). Seega osutub väga lihtsaks ja kergeks leida kahe punkti sümmeetriatelg: tarvis ainult võtta sirkel ja meelevaldse raadiusega joonestada kaks ringi, võttes üks kord ringi tsentriks ühe kahest sümmeetrilisest punktist, teine kord — teise. Need kaks ringi lõikuvad kahes punktis, igäüks neist lõikepunktidest asub kummastki

sümmeetrilisest punktist kongruentsetel kaugustel, s. t. mõlemad asuvad sümmeetriateljel. On tarvis veel vaid joonestada joonlaua abil läbi kahe leitud punkti sirge, viimane ongi sümmeetriatelg. Kui osutuks tarviliseks, võiksim kirjeldatud viisil leida ükskõik kui palju punkte, mis kõik asuvad sümmeetriateljel: tuleks igakord ainult muuta raadius, millega joonestame ringid. Tegelikult ei joonestata siin terveid ringe, vaid nende küllalt suured osad (kaared). Nüüd lahendate, loodan, vähese vaevaga ül. 44—47. Vastused ül. 46 ja 47 kirjutage selgetes sõnades üles ja püüdke pidada nad meeles. Ülesanne 45 lahendage palju kordi, et Teie igal ajal väledalt mõistaksite poolitada sirglõigu vastuvaidlematult täpsa võttega.

§ 2) vaevalt teeb Teile raskusi. Pidage silmas, et 15. joonis on sihilikult vale: ta pole võrdhaarsena joonestatud, aga tõestus näitab, et antud tingimustel ($\beta \equiv \gamma$) ta peab olema võrdhaarne.

Tõestuses on väike trükiviga 6. reas: seal seisab „et δ erineks γ -st, siis . . .“, peab olema: „et δ erineb γ -st, siis . . .“.

Arvutamisoskuse kontrolliks annan Teile kaks rühma ülesandeid murdude korrutamisest ja jagamisest; esimene rühm peab vigadeta valmima 3 minutiga, teine rühm — 4 minutiga. Vastused tuleb anda kõige lihtsamal kujul.

Korrutamine.

$$1) \frac{5}{8} \cdot \frac{7}{6} = \quad 2) \frac{5}{9} \cdot \frac{18}{25} = \quad 3) 4 \cdot \frac{3}{8} =$$

$$4) 7\frac{1}{2} \cdot \frac{2}{15} = \quad 5) 5\frac{1}{3} \cdot 1\frac{18}{24} = \quad 8) 11\frac{2}{3} \cdot 13\frac{1}{5} =$$

Jagamine

$$1) \frac{3}{4} : \frac{1}{8} = \quad 2) \frac{9}{16} : 2 = \quad 3) 8 : \frac{3}{4} =$$

$$4) 2\frac{1}{3} : 1\frac{1}{5} = \quad 5) 8\frac{1}{6} : 1\frac{1}{6} = \quad 6) 16\frac{1}{2} : 5\frac{2}{8} =$$

3. Loodusteadus.

2. kl. Lüljalgsetest. — Ämbliku- laadsed — (*Arachnoidea*).

I. selts. Ämblikulised (*Araneina*). Esindaja: Ristämblik — joon. 164. Elutseb metsas.
1. Väliselt. Värvus tumepruun; seljal ristitaoline valge laik, sellest nimi. Keha koosneb kolmest osast: pea, rind ja tagakeha; neist on pea ja rind liitunud pearindmikuks. Pearindmikul 8 lihtsilma ja kaks paari lõugu — joon. 161. Ülalõuad tugevad, varustatud liikuva küünega. Lõuaalusel mürginääre, mille juha avaneb küünetippu. Alalõua küljes kobijad, mis emaloomadel lõpevad küünega. Jalgu 4 paari, kaetud karvadega; igal jalal kaks sugaküünt — joon.

162. Tagakeha lõpul kolm paari võrgunäsid — joon. 163. Igal näsal avaneb hulk võrgutorusid. Võrk. Võrgu koob limast, mida sõõrutavad tagakehas asuvad võrgunäärmed. Lima tuleb niidikestena välja läbi limaavauste võrgunäsadel; kõvastub õhus. Niidikesed on väga peened; viimase paari jalgadega korrutab ühte. Ristämbliku võrk asetub vertikaalselt puude jne. vahel; koosneb raam-, radiaal- ehk põhi- ja keeritsniitidest. Võrgust läheb välja signaalniit ämbliku pesasse. Satub näit. kärbes võrku, rabeledes paneb värisema võrgu ja signaalniidi, ning ämblik teab, et saak püünises. Surmab saagi mürgiga ja imeb tühjaks. Verejanulised loomad; tihti emaämblik surmab isalooma, kes väiksem.

Sisemiselt. a. Seedeelundid. Söögikõri laieneb maoks; sellel sopid, mis ulatuvad jalgadesse; soolikas läbib tagakeha ja avaneb päarakuga keha lõpul. Tagakehas asuv maks saadab soolikasse oma seediva nõre. b. Hingamiseks kahel elundid: 2 kopsu ja õhutorustik ehk traheed. Kopsud on kotikesed, millel sees nahklehekesed — joon. 165. Lehekestes voolab veri, lehekeste vahele tungib õhk ja hapendab verd. Traheedesse viib ava (stigma) tagakeha lõpul. Seal algab trahee tüvi — joon. 166, mis kaugemale minnes hargneb peeneks torustikuks. Torukesed tungivad kõikidesse keha

osadesse; torukestes voolab õhk, mis hapendab verd. d. Vereringe. Süda pika toruna tagakehas selja poolel, selle külgedel avad. Nende läbi tungib veri südamesse; veri väljub otsmistest tuiksoontest, voolab vabalt kudede vahel (avaveresoonkond). e. Erituselundiks peenikesed torukesed (Malpighi torukesed), mis avanevad soolikasse. f. Erkkond. Kurgu peal suur aju tänk; kehas paaristängud; neist väljuvad ergud kehasse. Hästiarenenud kompamismeel, mille elundiks suosad; tundlad puuduvad. 3. Sigimine. Sügisel muneb emaloom munad, mässib need võrgusse. Kevadel kooruvad noored ämblikud. Vanad surevad sügisel.

Teised ämblikud. 1. Maja ämblik — joon. 167, elamutes, koob võrgu rõhtsalt. 2. Vesi ämblik — joon. 168, elutseb vees. Õhu hingamiseks võtab vee pinnale tulles; õhk jääb keha karvakeste vahele, millest tagakeha näib valgena. Võrk vees; võrgu alla teeb pesa. Soojadel maadel on suured ämblikud; need võrku ei koo, vaid püüavad saaki varitsedes. Niisugused tarantel L.-Euroopas, kange mürgiga, mis tekitab paistetuse inimesele; linnutapja ämblik L.-Ameerikas, 5 cm. pikk; püüab ka linde.

II. selts. **Skorpionilised** — (*Scorpionina*). Euroopa skorpion — joon. 171. Pearind-

mik jäme; tagakeha eespoolne osa (7 lüli) jäme, tagapoolne (5 l.) peenike; lõpul astel, selle otsas avaneb kahe mürginäärme juha. Ülalõugadel lühikesed, alalõugadel pikad sõrad. Viimastega haarab saaki, milleks ämblikud, putukad j. m. Saagi hoiab sõrgadega pea kohal, tegakeha painutab ülalt ette ja surmab astlaga. Sünnitab eluspoegi, ööloom.

Kuumas vöös elutsevate skorpionide hulgas on neid, kelle mürk surmab ka inimese.

Raamatuskorpion — joon. 172 — 3 mm. pikk, elutseb raamatutes, paberites, riiete vahel. Mürgitu. Hävitab lesti.

III. selts. Lestlised (*Acarina* — akarus kr. keel. lest). Väikesed loomakesed. Keha kolm osa — pea, rind, tagakeha — liitunud ühte. Neist sagedasemad: 1. *S a m e t l e s t*. 2 mm pikk, punane, elutseb mullas; vastsed 6 jalaga, elut. nugilistena putukail ja ämblikel; täiskasvanud 8 jalaga — toituvad taimedest. 2. *Vees sama-* *sugune vesilest*. 3. Putukail elutseb nugilistena sõrglesti, näit. sitikal. 4. Põõsastel elutsevad poolnugilistena puugid. Laskuvad inimestele, lindudele, koertele ja imevad end verd täis — joon. 173. 5. *Süüdiklane* — joon. 174. Elutseb nugilistena nahas; tekitab sügelemise haiguse.

Hulkjalgsed — (*Myriapoda*).

1. Kivihark — joon. 175 — 3—4 cm pikk. Elutseb kivide all; ööloom. Toitub putukaist, tigudest, vihmaussidest. 2. Tuhatjalg — joon. 178. Toitub looma- ja taimejäänustest. Soojas vöös suuremaid hulkjalgseid, nagu skolopender — joon. 176. Üldiselt on neid vähe.

Kõikide hulkjalgsete keha koosneb peast ja piklikust kerest, mille moodustab suur hulk ühe-laadilisi lülisid, mis kõik varustatud jäsemetega.

4. Ajalugu.

Kreeka-Pärsia sõdade lõpul juhtivale kohale tõusnud Ateena areneb demokraatlikuks vabariigiks ja kreeka kultuuri keskuseks Periklese ajal.

Vt. J. A. lk. 75—86.

Parandada: lk. 78 rida 18 all: seisusest p. o. klassist.

5. Saksa keel.

Lb. Nr. 34.

Der erste Schnee.

I W. gerade — just; anfangen, fing an, angefangen; zu schneien — lund sadama; wirds bald? — kas saab varsti (vastust)? nach den Fenstern — akende, poole; aufpas-

sen — tähele panema; zum erstenmal — esimest korda; zeigend — näidates; durcheinander — läbiseegi; behalten — meeles pidama; er machte sich nichts aus dem Schnee — ta ei teinud lumest väljagi; ich dachte, alle Menschen freuten sich = ich dachte, daß alle Menschen sich freuen; erschrecken, erschrak, erschrocken — ehmuma; sich Mühe geben — püüdma.

II Asp. beinahe [bai'na:ə], verwirrt [fer'virt], der Finger [fiŋer] durcheinander [durçai'nandər), behalten [bə'haltən], bißchen [bisçən], erschrecken [er'ra:kən].

III Üb. 1, 2. Sch. Was geschah einst, als die Kinder Rechen-stunde hatten? Was fragte Herr Blaske einen Schüler? Was sah der Schüler, als er seine Aufgabe beinah ausgerechnet hatte? Wie war er? Was sagte er? Wie wurde die ganze Klasse? Was rief Herr Blaske? Was sagte der Schüler, der antworten sollte, mit dem Finger nach dem Fenster zeigend? Wie wurde Herr Blaske nun? Machte er sich was (etwas) aus dem Schnee? Was dachte der Schüler? Was schrieb Herr Blaske nun an die Tafel? Wer sollte nachsitzen? Warum erschrecken die Kinder?

3. das Partizip Präsens — oleviku kesk-sõna moodustatakse — d infinitiivi juurdelismisega. Sch.: „Es schneit heute zum ersten-

mal," sagte der Knabe mit dem Finger nach dem Fenster zeigend. Der faule Junge saß schlafend vor dem Buche. Die Jacken tanzten ihre Arme hoch werfend im Winde. „Ich habe keine Blumen gefunden“, sagte Martin weinend. Die Knaben und Mädchen gingen lustige Lieder singend durch das Dorf. Asmus stand auf den Baue schauend am Fenster. Paula Lehmann stellte den Rosenstock vor Freude lachend vor ihre Wärterin.

Lb. Nr. 35. Schluß — löpp.

I W. doch — ometi; gewiß — kindlasti, vist; schneeballen — lumpipallidega viskama; hätt ich = hätte ich — oleksin ma; die Schule ist aus — tunnid (kool) on otsas; mit Hurra — hurraa-hüüetega; weinte ich doch — ... siiski; die Jungens = die Jungen — poisid; ansehen, sah an, angesehen — otsa vaatama; ich möchte — ma tahaksin; gucken = sehen, schauen.

II Asp. ängstlich [εηstliç], Hurra [hu:'ra:], eilig [ailiç], möchtest [mœçtæst].

III Üb. 1. Sch. Was dachte der Knabe vor der Tafel stehend und was tat er? Was fragte der Lehrer ihn ansehend? Was antwortete der Knabe? Was sagte Herr Blaske den Namen des Schülers an die Tafel schreibend? Was dachte der Knabe nun? Wie sah es auf der

Straße aus, als die Schule aus war? Wie liefen die Jungen hinaus? Was fragte Herr Blaske den Schüler, der nachsitzen wollte? Was antwortete der Knabe? Warum konnte er es beinahe nicht sagen? Was schrieb Herr Blaske dem Knaben auf die Tafel? Dauerte es lange? Wohin guckte der Knabe? Was sah er? Was fragte Herr Blaske die Tafel auf den Tisch legend? Was und wie antwortete der Knabe? Was sagte und was tat Herr Blaske nun?

2. Erzählen Sie nach den Fragen zu Nr. 34 u. Nr. 35.

3. Sch.: folgend, blühend, . . . sich freuend u. s. w.

4. Sch.: der blühende R.; der bellende H.; das weinende K.; das singende M.; der lachende K.; der stoßende Z.; der schreiende F.; der nachsitzende F.; der sich freuende B.

5. Sch. Der Knabe brachte blühende Blumen nach Hause. Spielende Katzen sind lustig. Das lachende Mädchen ist froh. Der weinende Knabe ist traurig, Der heulende Wolf (hunt) ist hungrig. Vor meinem Fenster saß ein singender Vogel. Das schreiende Kind ist auf die Nase gefallen. Auf der Straße stand ein bellender Hund. Der schlafende Junge träumte von Afrika. Der sich auf den Schnee

freuende Knabe sollte nachsitzen. Die sich fürchtende Katze lief weg. Der sich bückende Stelzfuß fiel.

Lb. Nr. 36. Einen Schlitten muß ein Junge haben.

I. W. dann geht's — siis minnakse; die Höhe — kõrgus, mägi; das Vergnügen — lõbu; dahin fliegen — edasi lendama; o weh! — oh häda!

II Asp. barfuß [ba:rfu:s], Höh' [hø:], Vergnügen [fer'gny:gøn], der Wind [de:r'vint], so geschwind [zo:gə'/vint], dahinzufliegen [da:'hintsu:fli:gøn], gleitet [glaitət], hinunter [hi'nuntər], o weh [o:'ve:].

III. Üb. 1. Sch.: Man kann im Winter auf der Schlittschuhbahn Schlittschuh laufen; man kann auch Schneeschuh laufen und mit dem Schlitten fahren; man kann einen Schneemann machen und mit Schneebällen werfen. Wenn man ein Pferd hat, kann man mit dem Schlitten in den schönen weißen Wald fahren, man kann aber auch zu Fuß in der schönen klaren Winterluft spazieren gehen u. s. w.

2. der W., der Sch., der Sch., die Sch., die M., der H., die W., der K., das G., der R., die G., der W., der H., der H., der T., der B., der F., der S., das M., der K., der H., der R., die B., das B., das K., der St., das L., die P.,

der B., das B., der St., die W., der A., das B.
 Rechtschreibung (Trükiviga 1 r.; viimane sõna
 peab olema B-ren.) Sch.: Beeren schmecken
 K. g. Im W. leben Bären. Die Bären sind
 stärker a. d. H. Wir laufen jeden W. Schnee-
 schuh. Im S. b. w. im See. Die H. fressen gern
 Klee. Die Tintenfüßer sind leer. Der Lehrer
 lehrt die K. lesen. Mit der Säge zersägt man
 die B. in Bretter. Eine P. k. zehn Cents. Dieser
 häßliche K. m. d. glänzenden A. ist sehr
 kränklich. Du s. d. Eltern ehren. Das Geschenk
 des Herrn war mehr wert a. d. K.

Lb. Nr. 37. Im Walde möcht' ich leben.

I W. möcht' = möchte; zur heißen
 Sommerzeit = in der h. S.; die Lust — löbu;
 die Fröhlichkeit — rõõm; winken — viipama;
 Hirsch = Hirsche; wie's = wie es; schallen
 (v. Nr. 5).

II Asp. Walde [valdə], möcht' [mœçt], heißen
 [haisən], Sommerzeit [zəmərtsait], Wald [valt],
 Fröhlichkeit [frø:liçkait], kühlen [ky:lən], winkt
 [viŋkt], schwingen [ʃviŋən], Hirsch [hir/], Rehe
 [re:ə], Zweig [tsvaik], Reise [raizə].

III Üb. a) Ich möchte i. W. l., du möchtest
 i. W. l., er, sie, es möchte i. W. l. u. s. w.
 b) Ich winke mit dem T., ich winkte m. d. T.,
 ich habe mit d. T. gewinkt u. s. w. Ich nicke
 m. d. K., ich nickte m. d. K., ich habe m. d.

K. genickt u. s. w. Ich stoße m. d. A., du stößt m. d. A., er, sie, es stößt m. d. A., wir stoßen m. d. A., ihr stoßt m. d. A., sie stoßen m. d. A. Ich stieß m. d. A. u. s. w. Ich habe m. d. A. gestoßen u. s. w.

2. Sch.: Möchtest du nicht einen Apfel essen? Anna möchte ein neues Kleid haben. Max möchte ein neues Messer kaufen. Wir möchten heute ins Theater gehen. W. m. a. e. Sp. a. L., aber Walter möchte nicht mitkommen. Möchtet ihr dieses Buch lesen? Möchten Sie zusehen, w. d. K. a. d. H. t.? Ich möchte zu Hause bleiben.

3. Beispiel: (trükiviga) peab olema: der kranke Mann schickte nach dem Arzt = der Kranke schickte nach dem Arzt.

Sch.: Laufe schnell a. d. P. Der Knabe heulte. Der Arme b. u. H. Ich möchte nicht z. H. b. Habt keine Angst. A. u. Sch. lehren z. L. Wir h. täglich e. d. St. U. St. fangen um 8 Uhr an. Reiche m. d. H. Hans sah (schaute) a. d. F. Bringe m. etwas M. Jeder i. D. k. d. Sch. B. Der M. w. treulos. W. i. d. für ein Ding.

Üb. S. 199, Z. 1. Sch.: Was hast du eben getan? Ich habe ein Buch gelesen. Hat es dir gefallen? Nein, es hat mir nicht gefallen. Warum bist du so müde? Wir haben eben

Fußball gespielt. Ich bin viel gelaufen und gesprungen. Ich habe den ganzen Tag gearbeitet, jetzt bin ich fertig. Ich bin nach Hause gekommen, jetzt bin ich zu Hause. Ein kleines Mädchen hat dem Lehrer Rosen gebracht, dort stehen die Rosen. Heute hat es geregnet, nun ist es draußen naß. Das Kind ist auf die Nase gefallen, jetzt weint es. Ich habe das Fenster geöffnet, jetzt ist hier frische Luft. Ich habe gegessen und getrunken, jetzt bin ich satt. Anna ist zwei Wochen krank gewesen. Sie hat Fieber gehabt. Sie ist im Bett geblieben. Sie ist gesund geworden. Jetzt geht sie wieder in die Schule. Perfekt'i tarvitamise kohta v. Gr. § 135.

6. Maateadus.

Ülesanne. Öpperaamatu ja kaardistiku abil tundma õppida Süüria, Palestiina ja Araabia.

Kokkuvõtte. Süüria (148 800 km², 2 425 000 elan.) ja Palestiina (23 300 km², 920 000 elan.) asuvad Väike-Aasiast lõunas, Vahemere, Mesopotaamia ja kagupoolse kõrbelava vahel. Maapind tõuseb kitsalt ranniku madalikult järsult üles (2000—3000 m) ja laskub pikkamööda ida suunas astangute viisi Mesopotaamia madalikule. Maapind koosneb õhtsaist, kurrutamata paelademeist, mis kohati kaetud

laavalaikudega. Vahemere rannikuga rööbiti 50—100 km kaugusel ulatub tervest alast põhjalõuna suunas läbi kitsas alangute (graabenite) vööde, mis paiguti laskub alla meretaset ja moodustab Surnumere piirkonnas sügavama alamiku maakeral — 394 m alla meretaseme. (Surnumere pind peaks tõusma 394 m, siis oleks ta Vahemere taseme kõrgusel). Alangute alas asub rida järvi ja voolavad mitmed jõed, milledest tähtsamad Orontes põhja- ja Jordan lõunapool. Lääne- kui ka idapool alanguid kerkivad üles mäestikud (ülanguid, horstid), milledest tähtsamad Liibanon (3063 m) läänes ja Antiliibanon (2750 m) idas. Vaadeldav ala asub lähistroopiliste talvihmade piirkonnas, mis saab oma sademed Vahemerest. Seetõttu on ranniku alal lopsakas „vahemere taimestik“, ning õitseb põllundus ja aiandus; sisemaa aga kannatab sademete puuduse all ja siin levib rohtla ja poolkõrb. Süüria tähtis asend India ja Euroopa kaubateel enne 1500 a. oli põhjuseks, et sinna asus palju rahvusi ja tekkis suuri linnu, millest mitmed praegu varemetes (Baalbek, Palmiira jne.) Uuemal ajal on Süüria tähtsus raudteede ja autoliinide tõttu kaubanduses ja reisijate liiklemises jälle tõusmas. Süüria kuulub poliitiliselt Prantsusemaale. Tähtsamad linnad siin on Damaskus (200.000 in.), Aleppo (180.000 el.) ja Beirut (135.000 el.)

Palestiina kuulub Inglismaa ülemvalitsuse alla ja tähtsaim linn siin on Jeruusalem ligi 100.000 elan. Palestiinast lõunas Vahemere ja Punase mere vahel asub mäGINE Siinai poolsaar (60000 km² ja 15000 elan.) See on suuremalt osalt taimkatteta kõrb, mis poliitiliselt kuulub Egiptusele.

Araabia poolsaar (2,7 milj. km² ja umbes 4 milj. elan.) mis asub Punase mere, India ookeani ja Pärsia lahe vahel, on kõrgete ääremägedega piiratud kiltmaa, mille kõrgus 600—1000 m.

Araabia koosneb samuti kui Süüria ja Palestiina rõhtsatest paelademetest, ainult idapoolses osas Omanis esinevad kurrulised mäed.

Kliima on siin kuiv, sademeid vähe, väljaarvatud lõunapoolsed mäestikud (Hadramaut, Jemen). Vastavalt on siin ka suurem osa maapinnast kidura taimekasvuga rohtla või täieline kõrb.

Rahvastiku moodustavad siin araablased, kes mäestiku aladel ja oasides enamasti paiksest elavad, mujal sisemaal aga karjakasvatajate ja kolijatena (nomaadid) ümber liiguvad ja sagedasti röövkäike naabersuguharude maale ette võtavad.

Poliitiliselt on Araabia jaotatud suure hulga väikeriikide vahel, milledest tähtsamad Hedžas (470000 km², 900000 el., Nedžed (200000

km², 1100000 el.), Asir (5000 km², 200000) Jemen (70000 km² ja 900000 el.) Oman (150000 km², 500000 el.) ja teised.

Linnadest oleksid siin tähtsamad Mekka (70000 el.) ja Mediina (30000 el.) muhamediusuliste pühad paigad. Rannikul asuvad Hodeida (40000 el.) ja Aden (20000 el.).

Vastutav toimetaja: K. A. Herman.
Väljaandja: Eesti Hariduse Sõprade Selts
Firma J. Ratassepp'a trükk, Tallinnas.

